LAUSUNTO EDUSKUNNAN PUOLUSTUSVALIOKUNNALLE
HE Asevelvollisuuslain 32§ ja 48§ muuttamisesta
Laatija: Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus

1. YLEISTÄ

Hallituksen esityksessä esitetään asevelvollisuuslakia (48§) muutettavaksi siten, että reservin kertausharjoituksilla voitaisiin mahdollistaa valmiuden joustava kohottaminen myös rajaturvallisuuden ylläpitämisen perusteella. Kyseisen lain 32§:n muutoksella mahdollistettaisiin asevelvollisten määrääminen kertausharjoitukseen myös rajaturvallisuusperusteella. Kyse olisi rajajoukkoihin koulutetuista reserviläisistä.

Asevelvollisuuslain muuttamista ylläkuvatulla tavalla perustellaan Suomen turvallisuusympäristön merkittävällä heikkenemisellä ja muuttumisella ennakoimattomammaksi. Perinteisten sotilaallisten uhkien lisäksi Suomeen kohdistuu monimuotoisia hybridiuhkia, joiden tehokkaaksi torjumiseksi Suomen kokonaisturvallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä ja varautumista on syytä jatkuvasti arvioida. Esitetyn asevelvollisuuslain muutokset pyrkivät joustavoittamaan kertausharjoitusten käytön mahdollisuuksia vakavan rajaturvallisuusuhan tilanteessa. Muutoksilla luotuja mahdollisuuksia käytettäisiin vain poikkeustilanteessa välttämättömien toimintojen turvaamiseksi. Harjoituksiin voitaisiin kutsua vain rajajoukkoihin koulutuksen saaneita asevelvollisia, jotka toimisivat kertausharjoituksiin nykyisen lainsäädännön mukaan sovellettavien voimankäyttörajoitusten puitteissa.

2. MUUTOSTEN TARPEELLISUUDESTA

Hallituksen esittämiä muutoksia asevelvollisuuslakiin perustellaan hybridiuhkien todennäköisyyden kasvulla ja erityisesti Suomen itärajaan kohdistettujen maan alueellista turvallisuutta heikentävien operaatioiden yleistymisellä. Nykyisen kaltaisia itärajaan kohdistettuja välineellisen maahanmuuton operaatioita voidaan käyttää suuremmassa mittakaavassa hyväksi esimerkiksi osana laajamittaisempaa konfliktia, jolloin monen samanaikaisesti toteutetun uhkavälineen käytöllä pyritään olennaisesti heikentämään hallituksen toimintakykyä ja kykyä hallita epävakaata turvallisuustilannetta. Suomen itärajaan kohdistetulla operaatiolla haetaan myös EU:n tasoisia vaikutuksia, sillä itärajan

Hybrid CoE
Fabianinkatu 21
FIN-00130
HELSINKI

kautta tapahtuvalla hallitsemattomalla maahantulolla heikennetään koko Schengen-alueen vakautta ja horjutetaan EU:n yhtenäisyyttä.
Suomen rajaturvallisuuteen liittyvää varautumista on syytä tarkastella paitsi yksittäiseen operaatioon liittyen niin myös osana laajempaa konfliktia, jossa Suomeen kohdistetaan samanaikaisesti monenlaisia uhkavälineitä. Niiden keskinäiset kytkökset ja laajemmat poliittis-yhteiskunnalliset vaikutukset tulee myös huomioida osana kansallista varautumista. Monimuotoisiin ja samanaikaisesti toteuttaviin uhkiin varautumisessa tarvitaan sekä joustavuutta että uudenlaisia välineitä, jotta maan resurssit riittävät turvallisuustilanteen ja yhteiskunnallisen vakauden pitämiseen hallinnassa.

Tätä taustaa vasten hallituksen esittämät muutokset asevelvollisuuslakiin ovat tarpeellisia ja perusteltuja. Ne ovat myös riittävän tarkkarajaisia mahdollisten riskien ja kielteisten heijastusvaikutusten torjumiseksi.

YKSITYISKOHTAISIA HUOMIOITA

Saatujen kokemusten mukaan hybridiuhkiin voi liittyä myös sellainen informaatiovaikuttaminen, joka käyttäisi hyväkseen Suomen viranomaisten puolelta tapahtuneita väitettyjä ylilyöntejä tai laittomuuksia. Toisaalta joidenkin lainmuutoksista seuraavien mahdollisten kielteisten kokemusten jälkeen voidaan esittää sellaisia väitteitä, joiden mukaan asevelvollisia ei olisi tullut asettaa vaaralle alttiiksi. Tässä mielessä on erittäin tarpeellista rajata asevelvollisten käyttäminen sellaisiin henkilöihin, jotka on perehdytetty rajan erityispiirteisiin.

Esityksen perustelujen mukaan kertausharjoitukseen määrättäisiin ensisijaisesti Rajavartiolaitoksessa tai Merivoimissa merivartiolinjalla varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita reserviläisiä, jotka on varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen jälkeen sijoitettu rajajoukkoihin ja jotka ovat edellä mainitun palveluksen aikana tai kertausharjoituksessa saaneet koulutuksen rajaturvallisuustehtäviin. Kertausharjoituksiin määrättäisiin siten lähtökohtaisesti sellaisia reserviläisiä, joilla on ajantasaisin, vuoden 2018 jälkeen saatu koulutus asevelvollisten toimivaltuuksien käytöstä Rajavartiolaitoksen tehtävien tukena. Kiireellisen kertausharjoituksen tukitehtäviin voitaisiin määrätä myös muualla Puolustusvoimissa varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita rajajoukkoihin sijoitettuja reserviläisiä. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi pioneeri-, viesti-, kuljetus- ja huollon tehtävät. Jos tukitehtäviin määrättävä reserviläinen ei olisi saanut koulutusta rajaturvallisuustehtäviin, koulutus voitaisiin antaa hänen tehtävänsä edellyttämässä laajuudessa kertausharjoituksen yhteydessä.

Hybrid CoE
The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats

Näillä lisämääreillä taataan riittävät osaamista koskevat kriteerit, jos varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita käytettäisiin rajaturvallisuustehtäviin. Myös ampuma-aseiden käytön rajaaminen lähtökohtaisesti tehtävien ulkopuolelle ehkäisee informaatio-operaatioiden eskaloitumisen riskiä.

Rajaturvallisuuden ylläpitämisen perusteella järjestettäväksi määrätyt kertausharjoitukset olisivat poikkeuksellinen ja viimesijainen toimenpide, joilla kuitenkin voitaisii purkaa monikriisitilanteessa Suomen puolustusvoimiin ja muihin viranomaisiin kohdistuvaa painetta. Harjoitukset määrättäisiin kestoltaan Suomen turvallisuustilanteen kannalta vain välttämättömän mittaisiksi ja yksittäisen asevelvollisen palvelusaika rajattaisiin 30 päivään kerrallaan.

Lainmuutosten yksityiskohtaisten vaikutusten osalta voidaan myös katsoa muutosten tarjoavan sekä hyödyllisen että riittävän huolellisesti harkitun ja tarkkarajaisen lisävälineen Suomen kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi nykyisen heikentyneen turvallisuustilanteen muodostamaa taustaa vasten.

Helsingissä 12.kesäkuuta 2024

Teija Tiilikainen

Johtaja

Jukka Savolainen

Haavoittuvuudet ja resilienssi verkoston johtaja

Hybrid CoE
Fabianinkatu 21
FIN-00130
HELSINKI

Hybrid CoE
The European Centre of Excellence
for Countering Hybrid Threats

Hybrid CoE
Fabianinkatu 21
FIN-00130
HELSINKI